

С одор муз

Олександр Яременко

ФІЛАТЕЛІСТИЧНА ШЕВЧЕНКІАНА

Уперше на поштовій марці

Олександр Яременко – заслужений філателіст Асоціації філателістів України – займається філателією понад 35 років. За цей час його колекції здобули чимало нагород в Україні та у Європі. Історія його філателістичної добірки розпочалася 1973 р., під час навчання в аспірантурі Інституту кібернетики АН УРСР. На початку 80-х років два захоплення – філателія та письменство – природно злилися в одне бажання – відтворити сторінки історії української літератури засобами філателії, створивши тематичну філателістичну колекцію для участі у вернісажах. У 1983 р. вийшов друком 40-й том зібрання творів І. Франка, в якому була й “Істрія української літератури”. Дві тези із цієї праці справили визначальний вплив на роботу автора: “Кожда національна література – се в більшій або меншій мірі органічний виплід свого, місцевого, оригінального і своєрідного з привозним, чужим, перейнятим із довговікових міжнародних зносин” [2, 10]; “Трактуємо свою тему як літературу, що виросла на території, заселеній українським народом, і в тісному зв’язку з історією того народу” [2, 18].

Уперше розробка О. Яременка під назвою “Сторінки історії української літератури” експонувалась 1984 р. на VIII Київській обласній філвиставці, де отримала бронзову медаль. Варто наголосити, що це була єдина колекція, коментована українською мовою. Донині україномовні колекції на національних вернісажах складають не більш як 5 відсотків. На зональній виставці “Радянське Полісся – 85” в Луцьку колекція нагороджена посрібленою медаллю. Наступним був вернісаж в Українському республіканському будинку літераторів (Київ, 1985), де колекцію оглянув і високо оцінив тодішній голова спілки Павло Загребельний. У своєму листі від 22 січня 1985 р. він написав: “Шановний Олександрє Григоровичу! Я не тільки оглянув Вашу виставку, але й захоплювався Вашою талановитістю, високим Вашим мистецтвом і Вашим благородством! Ви робите велику патріотичну справу, спасибі Вам за це і уклін доземний! <...> Нових Вам висот! П. Загребельний”.

На XIII Республіканській виставці (Дніпропетровськ, 1986) колекція здобула посріблену медаль, того ж року на Міжнародній виставці поріднених міст “Братислава–Київ–Краків” у Братиславі – велику срібну. На Всесоюзній філвиставці “Україна–87” (Київ, 1987) – срібну медаль, того ж року в Києві на Міжнародній виставці міст-побратимів “Київ–Братислава–Краків” – позолочену медаль. Далі був зональний вернісаж “Великий Дніпро–88” (Черкаси, 1988) та міжнародна виставка “Словаччина–Україна” (Детва, 1988), на обох колекція відзначена великою срібною медаллю. Під час днів Києва в Мюнхені на філвиставці “Київ вітає Мюнхен” (1989), а також на

Шановний Олександр
Григорювичу!
Я не тільки зглянув
вашу виставку, але і за-
топлювався вашим
талановитістю, високим
вашим мистецтвом і
вашим благородством!
Ви робите велику патріоти-
чну справу, спасіть Вам за
це і щемі дякувати!
Стане, що мене трохи збенте-
жило, це ваші спроби якимсь
законопорушати в свої поштові
композиції деяких живих
письменників. Чого не треба
робити, щоб не було злиму впа-
діння у лакействавання перед
іменами. Ви маєте справу
тільки з візністю, несе
їй голос свій досконалим
умінням, тож не зраджуйте
ні візності, ні своїм талан-
там!
Наша Вам слава!
М. Загребельний

міжнародному вернісажі, присвяченому 40-річчю філателістичної спілки міста Битом у Польщі (1991), – великою срібною медаллю. За підсумками персональної філвиставки в Києві (1991) Постановою Президії Правління Спілки філателістів УРСР від 5.09.1991 р. О. Яременку присвоєно звання “Заслужений філателіст СФ УРСР” із врученням срібного Знаку пошани СФ УРСР №081.

Далі колекція експонується на Міжнародній філвиставці “ООН УКРФІЛА’93 ПРАВА ЛЮДИНИ” (Київ, 1993), де отримує бронзову медаль, на 4-й Національній з міжнародною участю “Шевченків край” (Черкаси, 1997) – срібну, на 5-й національній “Укрфілексп–98” (Севастополь, 1998) – посріблену медаль.

З 1 січня 1995 р. набув чинності спеціальний регламент для оцінки тематичних експонатів на виставках під патронатом Міжнародної федерації філателії, згідно з яким об’єм колекції має становити 80 аркушів формату А4 (замість 60). Ця обставина, а також поява нових і раніше заборонених праць з історії української літератури та українознавства вимагали докорінної переробки експонату.

Перероблена й доповнена колекція “Сторінки історії української літератури” вперше експонувалась 2012 р. в Одесі на XIII Національній філвиставці “Укрфілексп–2012”, де отримала срібну медаль. Окраса колекції – раритети: конверт із Ніжина до О. Кобилянської (1912), конверти М. Рильського з Парижа (1957); Ю. Дойльд-Михайлика до Ю. Смолича (1958); П. Панча до Ю. Смолича (1955); М. Вінграновського (1978); М. Бажана (1982); О. Ковіньки (1984); П. Загребельного (1983, 1985).

Логічним продовженням роботи над літературною тематикою (а за переконанням автора – і його обов’язком) стало створення колекції, яка відображала життєвий і творчий шлях Т. Шевченка. Ця робота зайняла близько 8 років копіткої праці в бібліотеках, в Інституті літератури АН УРСР, де колекціонерів випало спілкуватися з Євгеном Кирилюком, Леонідом

Новиченком, Олексієм Деєм та ін. Уперше колекція "Життя і слава Тараса Шевченка" була представлена на вернісажі в літературно-меморіальному будинку-музеї Тараса Шевченка в Києві весною 1988 р., того ж року – на Зональній філателістичній виставці "Великий Дніпро – 88" у Черкасах, де отримала срібну медаль. На Міжнародній виставці поріднених міст "Краків–Братислава–Київ" (Краків, 1988) і на XV Українській республіканській виставці "Навіки разом" (Львів, 1989) колекція була відзначена срібною медаллю. На Різдвяній виставці Спілки українських філателістів

Австрії (Відень, 1989) автор отримав приз та пам'ятну медаль бургомістра Відня, на міжнародній виставці поріднених міст "Братислава–Київ–Краків" (Братислава, 1990) – велику срібну медаль. На Міжнародному вернісажі "Україна'90", присвяченому 70-річчю Союзу філателістів України в Мюнхені (1990), експозиція відзначена великою срібною медаллю.

Філателістичну шевченкіану О. Яременка буде висвітлено в часопису такими розділами: автопортрети Т. Шевченка; Т. Шевченко – художник; іконографія Т. Шевченка; Т. Шевченко у бронзі та граніті; музеї Т. Шевченка; ушановано іменем Т. Шевченка; Т. Шевченко на закордонних марках; Шевченківські ювілеї.

Перша у світі поштова марка, яка отримала офіційне визнання, з'явилась у Великобританії 6 травня 1840 р. Спочатку на марках зображувалися лише герби, корони та короновані особи. Першою комеморативною (пам'ятною) маркою вважається марка Перу із зображенням герба країни та локомотива, яка з'явилась 1871 р. до 20-річчя залізниці Кальє–Ліма–Хорильос. Процес запровадження комеморативних марок тривав не без ускладнень і певний час мав активних противників. Найзапекліші з них були в Англії, які 1895 р. навіть об'єдналися в товариство з боротьби з комеморативними марками і вплинули на ухвалення два роки поспіль рішення Міжнародного поштового конгресу у Вашингтоні, згідно з яким "не допускалися в ужиток марки, видані з приводу ювілеїв та ін. подій" [1, 4]. Проте на той час у світі було видано вже чимало пам'ятних марок, а їх прихильників ставало все більше, тож це рішення залишилося тільки на папері.

Літературну тему у світовій філателії відкриває марка Іспанії 1905 р., присвячена Дон Кіхоту. Надалі практика вшанування видатних діячів науки, культури, мистецтва поширилася на філателістичні випуски всіх країн світу.

З початку випуску державних поштових марок у Росії (січень 1858 р.) аж до 1917 р. не було видано жодної марки літературної тематики. Уперше на теренах колишньої Російської імперії випуск таких марок здійснив уряд УНР. Це був стандартний випуск – серія із 14 марок, які були надруковані 1920 р. Австрійським військовим географічним інститутом у Відні. Загальне оформлення серії виконав український художник

Микола Івасюк. На марках зображено офіційний графічний зразок тризуба, портрети Т. Шевченка, Б. Хмельницького, І. Мазепи, С. Петлюри, П. Полуботка в кайданах та деякі історичні об'єкти України. Філателістичну шевченкіану відкриває марка номіналом у 20 гривень, на якій зображено портрет Т. Шевченка художника І. Крамського (1871) на основі автопортрета 1861 р. [див. 3 стор. обклад.]. На жаль, ця серія в офіційному поштовому вжитку не була й осіла в колекціях філателістів усього світу. 2010 р. пошта України до 90-річчя видання поштових марок УНР випустила пам'ятний поштовий блок, на якому відтворено марку 1920 р. із портретом Т. Шевченка і ще три марки із серії. Із цієї нагоди з'явився конверт "Перший день" і діяв пам'ятний штемпель "Перший день" (Київ 01001, 22.04.2010) [див. 3 стор. обклад.].

У 1921–1923 рр. з метою збору коштів для подолання наслідків Голодомору уряд УСРР видає серію із чотирьох марок "Допомога голодуючим. Поштово-добродійний випуск". Марки видрукувані тиражем 1 млн примірників у державній друкарні Берліна. На марці номіналом 20+20 карбованців зображено портрет Т. Шевченка (аналогічний портретові на марці УНР 1920 р.) [див. 3 стор. обклад.]. Подвійний номінал означав, що перша частина вартості забезпечувала поштові витрати, а друга надходила до фонду допомоги голодним. Серія надрукована у трьох варіантах: із зубцями, без зубців і на папері з водяним знаком "хрести та кола". Філателісти найбільше поцінують дуже рідкісну беззубцівку з водяним знаком із портретом Т. Шевченка.

Марки цієї серії реалізовувалися впродовж червня-серпня 1924 р. у Харкові, Києві, Одесі, Вінниці, Житомирі, Катеринославі, Полтаві, Чернігові та Бахмуті. Через такий короткий термін обігу марки цієї серії, які пройшли пошту, цінуються набагато більше, ніж чисті.

2012 р. пошта України видала поштовий блок, присвячений благодійним поштовим маркам УСРР 1923 р. з репродукціями всіх чотирьох марок серії. Випуск відбувся в межах заходів з філателістичної програми XIII Національної філателістичної виставки з міжнародною участю, яка тривала в Одесі 10–15 серпня 2012 р. 13 серпня введено в ужиток поштовий блок "Поштові марки УСРР", конверт "Перший день" та проведено спецпогашення "Перший день" (Одеса 65001, 13.08.2012) [див. 3 стор. обклад.].

Наступні випуски філателістичної шевченкіани були приурочені до 125-річчя з дня народження Т. Шевченка: пошта СРСР вшанувала цю подію 1939 р. серією із трьох марок.

Загалом на цей час поштовики планети вшанували пам'ять Кобзаря понад 100 разів.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Філателія для починаючих* / Автор-составитель А. Мишин. – М.: Московская правда, 1988. – 96 с.
2. *Франко І.* Зібр. тв.: У 50 т. – К.: Наук. думка. 1983. – Т. 40: Літературно-критичні праці. – 560 с.

Отримано 25 грудня 2012 р.

м. Київ